

LAAT EEN BOODSCHAP ACHTER IN HET ZAND

Bibi Dumon Tak

Annemarie Van Haeringen (ill.)

Querido

(door Ine Muys)

OVER DE MAKERS

Bibi Dumon Tak (1964) is schrijfster. Ze groeide op in Rotterdam met een heleboel dieren aan haar zijde. De liefde voor het dierenrijk en de natuur inspireerde haar tot het schrijven van non-fictie voor kinderen. In 2001 verscheen haar eerste boek *Het koeienboek*, waarvoor ze meteen een Zilveren Griffel kreeg. Dumon Tak sleepte nadien nog zes Griffels in de wacht. *Winterdieren* (2012) werd bekroond met een Gouden Griffel en *Laat een boodschap achter in het zand* (2019) leverde haar een Zilveren Griffel op. In 2018 won ze voor haar gehele oeuvre de prestigieuze Theo Thijsenprijs voor kinder- en jeugdliteratuur. (<https://www.iedereenleest.be/over-lezen/reeks/de-leeswereld-van-bibi-dumon-tak>)

Meer weten? Beluister de Grote Vriendelijke Podcast met Bibi Dumon Tak: <http://www.degrotevriendelijkepodcast.nl/e/aflevering-02-bibi-dumon-tak/>

Annemarie van Haeringen (1959) is illustratrice en prentenboekenmaakster. Na haar studies aan de Rietveld Academie ging ze meteen aan de slag als illustratrice van kinder- en jeugdboeken. In 1985 verscheen haar eerste boek *Kattesprongen en reuzestappen*. Van Haeringen tekent graag sprookjesachtige figuren en dieren. Haar werk is meermaals bekroond. Ze sleepte meerdere Leespluimen in de wacht en vijf Penselen, waaronder driemaal een Gouden Penseel voor de prentenboeken *Malmok* (1999), *De prinses met de lange haren* (2000) en *Beer is op Vlinder* (2005). (<https://www.ploegsma.nl/auteur/annemarie-van-haeringen/>)

1. VERHAAL

Titel, cover en schutbladen

Wat vinden de juryleden van de *titel*?

- Maakt de titel nieuwsgierig? Waaraan doet de titel hen denken? (bv. aan een stranduitleg, met een stokje in zand schrijven, noodkreet)
- Kan je uit de titel opmaken waarover het boek gaat? (bv. nee, het is een regel uit een gedicht in het boek, 'De wilde kameel')
- Hebben de juryleden een andere titel in gedachten? Zo ja, welke? (bv. is er een regel uit een ander gedicht die als titel kan dienen?)
- Denk je dat de schrijfster ook een ondertitel had moeten bedenken? Waarom (niet)? (bv. ja, daarin

kan je het onderwerp duidelijk vermelden / nee, dan is er geen verrassingseffect)

Hebben de juryleden de *cover* en de *schutbladen* aandachtig bekeken? Wat heeft de illustratrice afgebeeld? (cover: de donkerbruine vlekken tegen een lichtgele achtergrond zien er vanop een afstandje uit als een gevlekte giraffenhuid. Van dichtbij herken je in die vlekken ook de contouren van andere evenhoevigen in het boek. Op de rug van het boek zie je zwarte haren, de manen van de giraf. Schutbladen: een spoor van hoefafdrukken tegen een azuurblauwe achtergrond)

- Voldoet de cover aan de verwachtingen, of is die eerder verrassend?
- Kan je uit de cover en de schutbladen afleiden waarover het boek gaat? Waarom (niet)? (bv. ja, je ziet de vlekken, de contouren en de hoefafdrukken van dieren / nee, je weet nog niet dat er informatieve gedichten in staan)

Je kan het gesprek over de cover afronden met de stelling 'de cover is het visitekaartje van het boek'. Zijn de juryleden het erover eens dat...

- het boek de aandacht opeist tussen willekeurige andere boeken?
- de illustratrice en de uitgevers zorgvuldig over de vormgeving (compositie, kleurgebruik) van de cover hebben nagedacht? Vraag de juryleden bijvoorbeeld waarom een van de vlekken een blauwe kleur heeft. (bv. om de titel te benadrukken)
- de cover past bij de inhoud van het boek? (herhaal deze vraag aan het eind van de boekbespreking)

De orde der evenhoevigen

Op de achterflap van het boek staat: 'dit boek gaat over evenhoevigen. Dat zijn alle dieren met twee of vier tenen. Dus welkom dikdik, giraf en wrattenzwijn.'

- Wat wisten de juryleden voor het lezen van dit boek over de evenhoevigen? Misschien kenden ze deze dierenorde al van op school / de dierentuin / een documentaire?
- Zijn de juryleden het erover eens dat dit boek zowel over bekende als over minder bekende evenhoevigen gaat? Waarom (niet)? Welke dieren kenden ze al, welke niet? Hebben ze ook iets bijgeleerd over de dieren die ze wel al kenden? Zo ja, wat dan?

'Dieren zijn precies als mensen'

- Zijn de juryleden akkoord met de uitspraak? Waarom (niet)?
- Kunnen we eigenlijk weten hoe dieren zich gedragen en voelen? Waarom (niet)?
- Veel dieren in dit boek worden (deels) als mensen voorgesteld. Het wild zwijn chat bijvoorbeeld met het varken, de vicuña trekt een sprintje en de okapi schrijft een klachtenbrief. In veel gedichten komen ook typisch menselijke voorwerpen of verzinsels voor. Het gedicht over de bongo begint met een verwijzing naar een telefoon en de gerenoeek vergelijkt de schrijfster met een personage uit Starwarsland. Waarom denken de juryleden dat de schrijfster zoveel menselijke elementen in haar dierengedichten stopt? (bv. sommige gedichten zijn grappig, andere vooral herkenbaar of kritisch)
- Is het de juryleden opgevallen dat de schrijfster een beetje spot met mensen, en kritiek heeft op hoe ze omgaan met dieren? Kunnen ze enkele voorbeelden geven? Denk bijvoorbeeld aan: dramatiek en ramptoerisme in 'De sneeuwgeit' / Wikipedia als kennisbron in 'De kleine kantjil' / uiterlijk boven nut in 'Het knobbelzwijn' / geweld en aanstellerij in 'De oryx' / sterallures in 'Het witstaarthert' / discriminatie en ontoereikende communicatie in 'De okapi' / onbekend maakt onbemind in 'De gerenoeek' / geweld in 'De Pyrenese steenbok' / (culinaire) decadentie in 'De Japanse bosgams' / gevangenschap in 'De wisent' / reclameonderbrekingen in 'De blauwe gnoe en de giraf opnieuw'.

Besprek samen de gedichten over de okapi en de tapir.

- Waarover gaan ze volgens de juryleden?
- Leg hen bijvoorbeeld de volgende vragen voor:
 - 'Een hoefdier is toch een hoefdier.' Wat bedoelt de okapi hiermee? (bv. hij vindt dat alle hoefdieren —ongeacht het aantal tenen— een plek verdienen in dit boek) Zijn de juryleden het hiermee eens? Kunnen de juryleden nog een ander voorbeeld geven van discriminatie, al dan niet in de dierenwereld?

- Waarom heeft de onevenhoevige tapir een plek gekregen in dit boek? (bv. de redactie heeft de klacht van de okapi doorgegeven aan de schrijfster / de tapir houdt een spreekbeurt (uit vrije wil of niet?) over de meerderheidsgroep, zo past zijn portret in het plaatje)
- Zou de schrijfster ook dieren van een andere orde, bijvoorbeeld roofdieren en schubdieren, ruimte moeten geven in dit boek? Waarom (niet)? (bv. ja, dat is eerlijker / nee, je moet keuzes maken want je kan niet over alle dieren schrijven)

Genre en schrijfstijl

Bibi Dumon Tak schreef een heleboel informatieve dierenboeken. In *Laat een boodschap achter in het zand* experimenteert ze met een nieuw, samengesteld genre: poëtische non-fictie. Vraag de juryleden te omschrijven met wat voor soort boek ze te maken hebben. De volgende vragen kunnen hen op weg helpen:

- Is er een duidelijke verhaallijn? Hoezo (niet)? (bv. ja, alle teksten gaan over evenhoevigen / nee, het zijn verschillende soorten teksten die op gedichten lijken)
- Wie zijn de personages? (bv. in ieder gedicht staat minstens één evenhoevige centraal; alle evenhoevigen zijn hoofdpersonages in dit boek)
- Denk je dat de schrijfster en de illustratrice een bepaalde bedoeling hebben met dit boek? Waarom denk je dat ze dit boek gemaakt hebben? (bv. informeren, bekritisieren, vermaken)
- Welke uitspraken vinden de juryleden het best bij het boek passen, en waarom?
 - Het is een boek met dierenportretten. (bv. er staan teksten en tekeningen over dieren in)
 - Het is een informatief boek. (bv. je leert bij over evenhoevigen)
 - Het is een gedichtenbundel. (bv. meerdere teksten met bijzondere, soms rijmende zinnen die er meestal uitzien als gedichten. Wat is een gedicht eigenlijk, en hoe herken je het?)
- Zijn de juryleden het erover eens dat het een boek met informatieve dierengedichten is? Lazen ze ooit een gelijkaardig boek? Zo ja, welk boek?

Bekijk samen de volgende gedichten: 'Het wild zwijn' (chatbericht / sms), 'De Kaapse buffel' (reisadvertentie), 'Het knobbelzwijn' (scheldtirade), 'De dikdik en het nijlpaard' (radio-interview), 'De wilde kameel' (contactadvertentie), 'De okapi' (klachtbrief), 'De Pyrenese steenbok' (overlijdensbericht), 'De tapir' (spreekbeurt), 'De blauwe gnoe en de giraf opnieuw' (sportuitzending met reclameonderbrekingen)

- Is het de juryleden opgevallen dat de schrijfster haar informatieve gedichten in verschillende tekstsoorten gegoten heeft?
- Waarom denken de juryleden dat de schrijfster voor verschillende tekstsoorten gekozen heeft? (bv. variatie, past bij de inhoud, humor) Vinden ze het een geslaagde combinatie? Waarom (niet)?

In het boek vind je ook verschillende soorten taalgebruik. De schrijfster stopte beeldspraak, Engelstalige woorden, afkortingen en wetenschappelijke termen in haar gedichten. In bijlage 1 vind je voorbeelden.

- Wat vinden de juryleden van deze keuze? (bv. verrassend / moeilijk / grappig)
- Hebben de juryleden de gedichten hardop gelezen? Waarom (niet)? Vraag hen om een gedicht naar keuze voor te lezen, of kies voor 'De wilde kameel', een contactadvertentie met (rijmende) afkortingen. Lezen of zien ze nu andere dingen dan toen ze in stilte lazen? Merken ze bijvoorbeeld op dat sommige woorden en zinnen rijmen en andere niet? Hoe ervaren ze die afwisseling in rijm?

Illustraties

Dieren zijn een belangrijke inspiratiebron voor Annemarie Van Haeringen. In een interview vertelde ze: "je doet ongelooflijke ideeën op als je naar dieren kijkt. De werkelijkheid is namelijk veel gekker dan je zelf zou kunnen verzinnen." (<https://www.ploegsma.nl/auteur/annemarie-van-haeringen/>)

- Wat denk je dat de illustratrice hiermee bedoelt? (bv. als je de oren van een gerenoek bekijkt, dan ligt het voor de hand dat je de grootste oren tekent die je je maar kunt voorstellen)
- De illustratrice onderzocht de werkelijkheid, maar liet zich ook door bestaande tekeningen en mythen inspireren. In bijlage 2 vind je voorbeelden. Wat vinden de juryleden van de nieuwe versies?

- Is het de juryleden opgevallen dat de illustratrice heel verschillende tekenmaterialen met elkaar combineert? Kunnen ze enkele materialen en technieken thuisbrengen? (bv. ecoline, inkt, aquarelverf, potlood, kroontjespen, penseel) Focus ook eens op de achtergronden. De ene keer gebruikt de illustratrice witte achtergronden, de andere keer geschilderde of zwarte achtergronden (waarop ze bijvoorbeeld met wit potlood tekent). Vinden ze de tekenstijl bij de informatieve gedichten passen? Waarom (niet)?
- Wat is volgens de juryleden het eenvoudigst: op zichzelf staande dierentekeningen maken, of tekeningen maken bij dierengedichten? Waarom denken ze dat?
- Passen de tekeningen bij de informatieve gedichten?

2. VERWERKING

Rappende neushoorn

Vraag de juryleden een eigen dierengedicht te bedenken of reik hen volgend scenario aan: de witte neushoorn is bijna uitgestorven! Schrijf een rap waarin deze onevenhoevige uitlegt hoe het zover is kunnen komen.

- Zorg ervoor dat je rap op z'n minst de volgende elementen bevat (in bijlage 1 vind je voorbeelden en een toelichting bij de termen): 2 herhalingen – 2 Engelse woorden – 2 afkortingen – 2 woorden in hoofdletters – 2 menselijke elementen – 2 vergelijkingen – 1 wetenschappelijke term – 1 metafoor – 1 personificatie – 1 opsomming – 1 emoji
- Nood aan groepsplezier? Laat de juryleden elkaars tekst rappen. Of bedenk een rap in groep, als een ode aan het kuddedier!

Vlekje inkt

Materiaal

- Papier en/of karton (eventueel zwart papier)
- Dunne zwarte stiften en witte potloden
- Inkt, waterverf, bister en/of modder

Ontwerp een nieuwe cover of tekening bij een van de gedichten in het boek. Hieronder vind je enkele invalshoeken.

- Maak met inkt vlekken op een vel papier of stuk karton. Je kan ook waterverf, bister (zelfgemaakte noteninkt) of zelfs modder gebruiken. Welke evenhoevigen herken je in de vlekken? Gebruik een kroontjespen of een dunne zwarte stift om er staarten en/of hoorns bij te tekenen.
- Welk gedicht kan volgens jou een nieuwe illustratie gebruiken? Waarom denk je dat? Zou jij de evenhoevige op een andere manier tekenen? (bv. groter of kleiner, dierlijker of menselijker) Zou je andere materialen en technieken gebruiken? (bv. zwarte of witte achtergrond, meer of minder lijnen, aquarel in plaats van potlood)
- Maak een tekening over een evenhoevige die je nog niet kende. Verstop in je tekening een verwijzing naar je favoriete dierenverhaal (boek, film, game).

3. WAARDERING

Wat vonden de juryleden van dit boek? Vraag naar meningen over het onderwerp, de combinatie van informatie en poëzie, de schrijfstijl en de illustraties. Stel ook enkele gerichte vragen, zoals:

- Wat vind je het meest bijzonder aan dit boek, en waarom?
- Wat is je favoriete gedicht? Wat is jouw favoriete illustratie?

- Vind je alle gedichten even goed? Wat doe je als je sommige gedichten heel goed vindt, en andere minder goed? Is het dan een goed boek voor jou, of niet?
- Zou je dit boek aanbevelen aan iemand die een spreekbeurt over dieren gaat houden? Waarom (niet)? (Her)lees eventueel het gedicht 'De tapir'. (bv. ja, er staan weetjes in over dieren die bijna niemand kent / ja, je kan aan het begin of eind van je spreekbeurt een gedicht voordragen / nee, er staat te weinig informatie in / nee, gedichten passen niet bij een spreekbeurt)

LEESSUGGESTIES

- Wat je moet doen als je over een nijlpaard struikelt: gedichten waar je wat aan hebt / Edward van de Vendel en Martijn van der Linden (ill.) (Querido, 2019)
- Ze gaan er met je neus vandoor / Ted van Lieshout (Leopold, 2018)
- Was de aarde vroeger plat? / Bette Westera en Sylvia Weve (ill.) (Gottmer, 2017)

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.